

УДК 336.647

ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ЛІСОВОГО СЕКТОРУ

*М. Ступень, д. е. н., Б. Шумлянський, аспірант
Львівський національний аграрний університет*

Постановка проблеми. Проблема розвитку лісового господарства нині в Україні набуває пріоритетного значення, оскільки лісова галузь досить боляче переживає зміни, пов'язані з глобалізацією, посиленням екологічних вимог та конкуренцією за сировину між країнами і галузями. Актуальність і своєчасність цієї проблематики зростає ще й через обмеження доступу до капіталу, вкрай необхідного для подальшого розвитку лісового господарства. Ви рішенням проблеми дефіциту коштів має стати пошук напрямів підвищення інвестиційної привабливості галузі, оскільки відсутність належно сформованого інвестиційного середовища є гальмівним чинником економіко-екологічно збалансованого лісокористування та ефективного розвитку лісового сектору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та науково-методичні підходи з питань регулювання розвитку інвестиційної діяльності лісового сектору досліджували такі вчені, як В. М. Абринюк, П. Г. Вакулик, В. В. Вовчар, Ю. М. Дебринюк, Б. Г. Іваницький, О. С. Мельник, А. І. Сухоруков, О. Р. Мазуренок, В. І. Самоплавський, В. Є. Шмідт та ін. Аналізуючи науковий внесок учених, слід зазначити, що їхні дослідження на сучасному етапі зосереджені на підкресленні вагомості та економіко-екологічній значущості інвестування коштів у розвиток лісового господарства. Питання ж формування інвестиційного середовища розвитку лісового сектору та виокремлення пріоритетних забезпечень інвестиційної привабливості дотепер залишаються на другому плані, що й зумовило потребу подальших досліджень із окресленої тематики.

Постановка завдання. Мета дослідження – виокремлення пріоритетних забезпечень формування інвестиційного середовища розвитку лісового сектору та оцінка його інвестиційної привабливості в умовах глобалізації, посилення екологічних вимог та конкуренції за сировину між країнами й галузями.

Виклад основного матеріалу. Розвиток інвестиційної діяльності у лісовому секторі України, як свідчить практика, залежить від його інвестиційної привабливості, яка, на наш погляд, поєднує в собі інституційне, ресурсне та інформаційне забезпечення.

Інституційне забезпечення інвестиційної діяльності – це сукупність державних і недержавних інституцій, які забезпечують наявність правових, організаційних і економічних умов, необхідних для провадження й розвитку інвестиційної діяльності [3, с. 43].

Особлива роль в інституційному забезпеченні відводиться законодавчому забезпеченню, оскільки саме воно є підґрунтям розвитку інвестиційної діяльності в Україні.

Базовим законодавчим актом, що регулює інвестиційну діяльність в Україні, є Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р. № 1560-ХІІ, який

гарантує захист прав, інтересів і майна суб'єктів інвестиційної діяльності, встановлює загальні умови та порядок державного регулювання інвестиційної діяльності. Основними недоліками цього закону є недостатнє врахування особливостей реальних інвестицій; відсутність механізму громадської апробації інвестиційних проектів у лісовому секторі щодо їх впливу на соціальний та екологічний стан регіону; недостатній зв'язок з галузевим законодавством, зокрема з лісовим тощо. Закон «Про інвестиційну діяльність» протягом тривалого часу неодноразово доповнювався, проте дотепер регулювання інвестиційної діяльності розосереджене в багатьох законодавчих і підзаконних актах.

Режим іноземного інвестування регулюється Господарським кодексом України (далі – ГКУ) від 16.01.2003 р. № 436-IV. Особливості іноземного інвестування визначені у Законі України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 р. № 93/96-ВР та Законі України «Про захист іноземних інвестицій в Україні» від 10.09.1991 р. № 1540а-ХІІ, який містить гарантії захисту прав іноземних інвесторів. Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 р. № 959-ХІІ визначено форми іноземного інвестування і статус спільних підприємств. Недоліками перелічених законодавчих актів є відсутність регламентації захисту інвесторів від некомерційних ризиків та постійні зміни в оподаткуванні зовнішньоекономічної діяльності. При цьому загальні вимоги щодо оподаткування лісового сектору визначені Податковим кодексом України (далі – ПКУ) від 02.12.2010 р. № 2755-VI. Принципи податкового й митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності містить і Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність». Недоліками податкового законодавства належить визнати його складність та нестабільність, надмірну централізацію процесу оподаткування, високі податкові ставки, що зумовлюють ризики розширення «тіньового» сектору. Потребує раціоналізації й екологічне оподаткування в напрямі мотивації інвестицій у запровадження екологобезпечних технологій.

Надзвичайно важливими регуляторними актами у формуванні інвестиційного середовища лісового сектору слід визнати Лісовий кодекс України (далі – ЛКУ) та Положення про організацію та проведення аукціонів з продажу необробленої деревини, затверджене наказом Держкомлісу України від 19.02.2007 р. № 42, яке регулює порядок реалізації всієї необробленої деревини, заготовленої підприємствами, які здійснюють заготівлю деревини як постійні користувачі лісових ресурсів, за винятком деревини, яка використовується постійними лісокористувачами. Це Положення має низку недоліків, які Міністерство аграрної політики України протягом 2012 – 2013 рр. неодноразово намагалось виправити, але, на жаль, намагання не увінчались успіхом [8].

Не менш важливим регуляторним актом, що має суттєвий вплив на формування інвестиційної привабливості лісового сектору, є Закон України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів» та внесені до нього в лютому 2015 р. зміни щодо мораторію на експорт лісо- та пиломатеріалів у необробленому вигляді.

Заборона експорту необробленої деревини в сучасних умовах, як стверджують експерти, призведе до негативних наслідків як у лісовому господарстві, так і в державі загалом, оскільки стан деревообробної галузі нині не забезпечує в повному обсязі переробку лісопродукції, що заготовлюється державними лісгосподарськими підприємствами. Результати останніх аукціонів з продажу необробленої деревини свідчать, що значна кількість виставленої на продаж лісопродукції залишається нереалізованою держлісгоспами, тобто внутрішній ринок її не потребує. Отже, із запровадженням мораторію зменшаться надходження до держбюджету, знизиться заготівля низькоякісної деревини (бо стане не вигідною). Лісгоспи не отримають коштів на захист і підвищення якості лісів, технічне та технологічне переоснащення. Від заборони експорту в короткостроковій перспективі вииграє лише деревообробна промисловість, насамперед її сегменти, орієнтовані на експорт кінцевої продукції, а програє лісове господарство. У довгостроковій перспективі не вииграє ніхто.

Таким чином, доходимо висновку, що законодавче забезпечення формування інвестиційного середовища лісового сектору України не є досконалим, а отже, суттєво гальмує розвиток інвестування лісового сектору.

Щодо ресурсного забезпечення інвестиційної діяльності лісового сектору, то слід зазначити, що загальна площа лісових ділянок України становить 10,4 млн га, у тому числі вкриті лісовою рослинністю – 9,6 млн га. За даними Держлісагентства, лісистість України становить 15,9 % і коливається від 3,7 % у Запорізькій та Миколаївській областях до 51,4 % у Закарпатській. Незважаючи на те, що територія нашої держави має порівняно невисоку лісистість, Україна належить до десятка найбільших лісових держав Європи, посідаючи 8-ме місце за площею лісів та 6-те місце за запасами деревини.

Загальна середня зміна запасу сягає 35 млн м³. Середня щорічна зміна запасу на 1 га у лісах Держлісагентства України дорівнює 3,9 м³ на 1 га і коливається від 5,0 м³ у Карпатах до 2,5 м³ у Степовій зоні [7].

Важливим моментом інвестиційної привабливості лісового сектору слід визнати й експорт продукції деревообробки.

Експорт деревини та виробів з деревини виріс із 602,8 млн дол. США у 2011 році до 1143,7 млн дол. США у 2013 році. Навіть у кризові 2009 – 2010 рр. не спостерігалось значного падіння експорту. Це пов'язано насамперед із тим, що основною складовою експорту є необроблена деревина, або, інакше кажучи, сировина, яка завжди користується попитом на європейському ринку. У таблиці наведено дані обсягів експорту та імпорту продукції деревообробки протягом 2011 – 2013 рр.

Дані таблиці свідчать, що обсяги експорту необробленої деревини постійно зростають, з 2776,7 тис. м³ у 2010 р. до 3447,0 тис. м³ у 2013 р., тобто за останні роки обсяги експорту необроблених лісоматеріалів зросли на 29,6 % [7].

Окремі науковці наголошують, що нарощування експорту необроблених лісоматеріалів є економічно не вигідним з тієї причини, що недосконалість механізмів реалізації необробленої деревини, створення штучного дефіциту на аукціонах, експорт деревини за прямими контрактами без аукціонного продажу, першо-

черговість експортних поставок деревини вищої якості, забезпечення вітчизняних виробників за залишковим принципом, відсутність механізмів формування справедливих цін призводять до зубожіння вітчизняного лісопиляння та відсутності інвестицій у цю галузь [7]. Таким чином, вони обґрунтовують потребу введення мораторію на експорт необробленої деревини. Проте погодитися з таким твердженням повністю було б неправильно, оскільки введення в сучасних умовах мораторію на експорт необробленої деревини, як стверджують експерти, призведе до негативних наслідків у лісовому господарстві.

Таблиця

Динаміка обсягів експорту та імпорту продукції деревообробки в натуральному виразі протягом 2010 – 2013 рр., тис. м³ [6, с. 210]

Код товару	Найменування	2011		2012		2013	
		експорт	імпорт	експорт	імпорт	експорт	імпорт
4401	Деревина паливна	932,0	0,6	982,6	0,4	1217,0	0,5
4402	Лісоматеріали необроблені	1917,3	16,9	1907,1	13,4	2230,0	9,6
	Разом	2849,3	17,5	2889,7	13,8	3447,0	10,1
4407	Лісоматеріали оброблені	670,0	4,6	606,8	3,0	632,7	2,0
4409	Пилопродукція	8,0	3,8	12,38	3,6	8,97	3,3
4410	Плити деревостружкові	192,2	132,6	220,0	137,3	165,2	158,1
4411	Плити деревоволокнисті	53,1	152,6	85,0	151,4	92,7	160,8
4412	Фанера клеєна	50,3	15,6	55,3	16,3	56,4	21,6

Одним із правильних підходів, які насправді могли б позитивно вплинути на лісову галузь та вітчизняних переробників, є створення сприятливого інвестиційного клімату, що дало б змогу закупити дороге професійне обладнання, перевчити персонал, освоїти нові ринки збуту. Забороняти ж експорт лісу необхідно дуже зважено, почавши, приміром, із заборони вивозу дуба-кругляку, бо вже зараз 90 % дуба переробляється всередині країни і заборона його експорту спричинить мінімальний негативний ефект для галузі [2].

Важливим моментом підвищення інвестиційної привабливості лісового господарства слід визнати й можливість України (використовуючи міжнародні зобов'язання в рамках Кіотського протоколу) збільшувати використання деревини для виробництва енергії. Вільні ресурси енергетичної деревини Держлісагентства

України становлять 3 млн м³. За своєю теплотворною здатністю ця деревина може замінити понад 0,65 млрд м³ газу [6, с. 210].

Важливою складовою підвищення інвестиційної привабливості лісового сектору, особливо з погляду забезпечення ефективної взаємодії учасників інвестиційного процесу та залучення широкого загалу українських і зарубіжних підприємств, установ та організацій до процесу інвестиційної та інноваційної діяльності в лісовому секторі України, необхідно визнати інформаційне забезпечення.

Як свідчить практика, успіх інвестиційного бізнесу значною мірою зумовлений повнотою і якістю доступної його учасникам інформації. Суб'єктам інвестиційної діяльності необхідний оптимальний обсяг інформації, пов'язаної з інвестиційними проектами, для того щоб кожен учасник мав можливість прийняти правильне управлінське рішення. Володіючи інформацією про конкретні інвестиційні проекти та привабливість регіонів щодо здійснення в їх межах інвестиційної діяльності, інвестори мають змогу зробити відповідні висновки щодо перспектив їхнього розвитку [1].

Оскільки на сьогодні лісовим господарствам важко очікувати на підтримку з боку держави та нелегко самотійно здійснювати залучення інвестицій, пріоритетними завданнями на наступні кілька років у рамках вдосконалення інституційно-інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності лісового сектору доцільно визнати вдосконалення інформаційного забезпечення роботи чинних інституцій зі сприяння залученню інвестицій [4].

Висновки. Отже, за результатами проведених досліджень, доходимо висновку, що інвестування лісового сектору України нині перебуває в кризі, причинами якої є насамперед недосконале інституційне забезпечення.

З метою підвищення інвестиційної привабливості лісового сектору необхідно терміново вжити заходів щодо:

- відстрочення заборони експорту орієнтовно не менш ніж на три роки;
- скасування норми обов'язкового сушіння пиломатеріалів у зв'язку з відсутністю достатніх потужностей сушильних комплексів та коштів на швидкий розвиток інфраструктури для сушки;
- вдосконалення інформаційного забезпечення роботи чинних інституцій зі сприяння залученню інвестицій у розвиток лісової та лісопереробної галузі.

Бібліографічний список

1. Аналітичний звіт ГО "Інститут розвитку регіональної преси" «Рейтинг відкритості офіційних веб-сайтів центральних органів виконавчої влади України 2013 рік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// www.irgr.org.ua](http://www.irgr.org.ua).
2. Гончаренко В. Депутати планують заборонити експорт лісу-кругляку і обмежити експорт пиломатеріалів [Електронний ресурс] / В. Гончаренко. – Режим доступу : [http:// www.rbc.ua/.../kak-koalitsiya-zagonyuet-lesa-v-](http://www.rbc.ua/.../kak-koalitsiya-zagonyuet-lesa-v-)
3. Довгунь О. С. Інформаційно-інституційне забезпечення інвестиційної діяльності підприємств: міжнародний досвід та ініціативи в Україні / О. С. Довгунь // Економічний форум. – 2014. – № 1. – С. 43-47.
4. Довідка щодо стану інституційного забезпечення інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні [Електронний ресурс] / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу : [http:// www.me.kmu.gov.ua](http://www.me.kmu.gov.ua).

5. Кравець П. Робота з громадськістю Державного агентства лісових ресурсів: погляд представників неурядових організацій [Електронний ресурс] / П. Кравець. – Режим доступу : <http://www.lesovod.org.ua/node/23178>.
6. Мазуренок О. Р. Економічне значення лісів України та стратегія їх ефективного розвитку / О. Р. Мазуренок // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 5. – С. 209-212.
7. Сагаль С. Аналіз потенціалу лісового сектору України та виявлення факторів, що гальмують його інноваційний розвиток / С. Сагаль. – Режим доступу : <http://www.fleg.org.ua/docs/213>.
8. Сухоруков А. І. Інституційні засади розвитку інвестиційної діяльності у промисловоті України : аналітична записка [Електронний ресурс] / А. І. Сухоруков. – Режим доступу : <http://www.rada.sfs.gov.ua/analitichnimateriali/statti/153444.html>.
9. Хань Є. Ю. Оцінка ефективності офіційних веб-сайтів з питань управління в лісовому господарстві [Електронний ресурс] / Є. Ю. Хань. – Режим доступу : <http://www.fleg.org.ua>.

Ступень М., Шумлянський Б. Оцінка інвестиційної привабливості лісового сектору

Констатовано, що інвестування розвитку лісового сектору України залежить від рівня інвестиційної привабливості, яка поєднує в собі інституційне, ресурсне та інформаційне забезпечення. Обґрунтовано, що інституційне забезпечення формування інвестиційного середовища лісового сектору України не є досконалим, а отже, суттєво гальмує розвиток інвестування лісового сектору. Доведено, що лісовий сектор має великий потенціал для подальшого розвитку продукції високої якості і доданої вартості, а також диверсифікації послуг для різних зростаючих потреб суспільства на основі відновлюваних джерел енергії. Проаналізовано рівень інформаційного забезпечення потенційних суб'єктів інвестування лісового сектору. Визначено перелік заходів, термінове вжиття яких сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості лісового сектору та формуванню інвестиційного середовища.

Ключові слова: лісовий сектор, інституційне забезпечення, ресурсне забезпечення, інформаційне забезпечення, інвестиційна привабливість.

Stupen M., Shumlyansky B. Evaluation of investment attractiveness of forrest sector

It is proved that the investment development of the forest sector in Ukraine depends on the level of investment attractiveness, which combines institutional, resource and information support.

Reasonably, that institutional support formation of the investment environment of the forest sector in Ukraine is not perfect, and therefore significantly inhibits the development of the forest sector investment.

It is proved that the forest sector has great potential for further development of high quality products and value-added, also diversification of services for different growing needs of society on the basis of renewable energy sources.

Analyzed the level of information security investment potential subjects of the forestry sector. Detected a list of activities that the urgent adoption will increase the investment attractiveness of the forest sector and the formation of the investment environment.

Key words: forest sector, institutional support, resource support, information provision, investment attraction.

Ступень М., Шумлянський Б. Оцінка інвестиційної привлекателності лісного сектора

Доказано, що інвестування розвитку лісного сектора України залежить від рівня інвестиційної привлекателності, яка поєднує в собі інституціональне, ресурсне і інформаційне забезпечення. Обґрунтовано, що інституціональне забезпечення формування інвестиційної середовища лісного сектора України не є досконалим, а відповідно суттєво затримує розвиток інвестування лісного сектора. Доказано, що лісний сектор має великий потенціал для подальшого розвитку продукції високої якості і доданої вартості, а також диверсифікації послуг для різних рідущих потребностей суспільства на основі відновлюваних джерел енергії.

Проаналізовано рівень інформаційного забезпечення потенціальних суб'єктів інвестування лісного сектора. Визначено перелік заходів, термінове прийняття яких сприятиме підвищенню інвестиційної привлекателності лісного сектора і формуванню інвестиційної середовища.

Ключові слова: лісний сектор, інституціональне забезпечення, ресурсне забезпечення, інформаційне забезпечення, інвестиційна привлекателність.